

Araştırma Makalesi / Research Article DOI: 10.33207/trkede.1503469

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA HALKEVİ'NİN ÖRGÜTLENMESİ VE ÇALIŞMALARININ BELGELERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

*Organization of Bursa Mustafakemalpaşa
Public Center and Evaluation of Its Work with Documents*

Mine ERSEVİNÇ*

ÖZ: Bir modernite projesi olan Kemalizm; siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel bütün alanlarda dönüşüm sürecini başlatmış ve bu dönüşümün toplumsallaştırılması, politik iletişim ile sosyalleşmede aracılık yapılması zorunluluğu, kurumsallaşma ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda Cumhuriyet Halk Partisi'ne organik bir şekilde bağlı, partinin kültür kolu olarak işlevselliğe sahip olan halkevleri düşüncesi gündeme gelmiştir. Ulusun yaşam biçimini, anlayışını değiştirmek ve geliştirmek için açılan bu kurumlar, 19 Şubat 1932'den 8 Ağustos 1951'e kadar kültürel, toplumsal, siyasal çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Halkevleri, halk eğitimi anlayışla düzenlediği etkinliklerle, araştırmalarla ve konferanslarla devrimin başlattığı değişimi bireylere ulaştırmada önemli bir fonksiyonu yerine getirmişlerdir. 1932 yılında ilk açılan Halkevlerinden birisi olan Bursa Halkevi; Bursa'ya, sosyal, kültürel, ekonomik, kentleşme noktalarında bir değer katmıştır. Bursa merkezinin ardından ilçelerdeki Halkevleri ve kırsaldaki Halkodaları açılışı gerçekleşmiştir. Bunlardan birisi olan Mustafakemalpaşa Halkevi de aynı misyondaki çalışmalarla dönemin kentsel mekânsal değişimine, sosyo-kültürel gelişimine katkı sağlamıştır. Bu çalışmanın amacı bu bağlamda Türkiye bütünsel coğrafyasından farklı olarak yerel bir coğrafya olan Bursa Mustafakemalpaşa ilçesinin bugünkü değerlerinin tarihsel arka planını, inkılâbın yarattığı ilerlemeyi açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafakemalpaşa, Değişim, İlerleme, Halkevi

ABSTRACT: Kemalism, a project of modernity; It has initiated the transformation process in all political, social, economic and cultural areas, and the socialization of this transformation and the necessity of mediating political communication and socialization have brought about the need for institutionalization. In this context, the idea of Community Centers, which are organically connected to the Republican People's Party and function as the

* Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, Bursa, mineersevinc@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8067-9572

© Copyright 2023 Ersevinc

Geliş Tarihi / Received: 22.06.2024
Kabul Tarihi / Accepted: 24.07.2024
Yayın Tarihi / Published: 20.01.2025

cultural arm of the Party, has come to the fore. These institutions, which were opened to change and improve the life style and understanding of the nation, carried out cultural, social and political activities from 19 February 1932 to 8 August 1951. Community centers have fulfilled an important function in bringing the change initiated by the revolution to individuals through events, research and conferences organized with the understanding of public education. Bursa Community Center, one of the first Community Centers opened in 1932; It has added value to Bursa in terms of social, cultural, economic and urbanization. Following the center of Bursa, Community Centers in the districts and Community Rooms in rural areas were opened. One of these, Mustafakemalpaşa Community Center, contributed to the urban spatial change and socio-cultural development of the period with its work on the same mission. . The aim of this study, in this context, is to explain the historical background of the current values of Bursa Mustafakemalpaşa district, which is a local geography, unlike the holistic geography of Turkey, and the progress created by the revolution.

Keywords: Mustafakemalpaşa, Change, Progress, Community home

Cite as / Atf: ERSEVİNÇ, M. (2025). Bursa Mustafakemalpaşa Halkevi'nin Örgütlenmesi ve Çalışmalarının Belgelerle Değerlendirilmesi. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 15(29), 135-153. <https://doi.org/10.33207/trkede.1503469>

Yayın Tarihi	20 Ocak 2025
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Körleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı
Etik Bildirim	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı/Lisans:	Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan makaleler https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ tarafından lisanslanır.
Date of Publication	20 January 2025
Reviewers	A Internal (Editor board member) Content review: Two External

Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes
Complaints	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Trakya University Journal of Faculty of Letters is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Giriş

Halkevleri, halk eğitimi anlayışıyla düzenlediği etkinliklerle, araştırmalarla, yazınlarla ve konferanslarla kültürel, siyasal değişimi bireylere ulaştırmada yeri doldurulması zor bir işlevi yerine getirmiştir. Halkevlerinin açılışının arka planında yatan olgular, nedenler ve halkevlerinin toplumsal yaşama etkileri ancak tarihsel bir süreç içerisinde yerine oturtulduğunda anlaşılabilir. Halkevlerinin gerçekleştirdikleri yayınlar, toplumsal çalışmalar, kültürel faaliyetler ve örgütsel yapısını oluşturan dokuz şubenin her birinin, yapmış oldukları çalışmalar sayesinde sosyal ve kültürel canlanma ivme kazanırken, ideolojik olarak da Cumhuriyet'in değerlerinin kitleleşmesi bir taraftan da bireyselleşmesi hızlanmıştı.

Bursa'nın kültürel mirasının araştırılması ve geliştirilmesi ile devrimin felsefesinin kitleleşmesinde son derece etkili biçimde çalışan Bursa Merkez Halkevi'nin¹ yanı sıra Bursa'da farklı tarihlerde açılan yedi tane halkevi bulunmaktadır. Bunlar; Yenişehir, Gürsu, İnegöl, Gemlik, Mudanya, Karacabey ve Mustafakemalpaşa Halkevleridir. Mustafakemalpaşa Halkevinin altında; Ormankadı, Voyvada, Güllüce, Demireli, Paşalar, Kumkadı, Kavaklı, Koşuboğazı, Karaorman, Tepecik, Ada, Kestelek, Ayaspaşa ve Yamanlı halkodaları bulunmaktadır.

¹ Bursa Halkevi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Mine Erseviniç, *Bursa Halkevi ve Uludağ Dergisi*, Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi Yayını, Bursa, 2011.

Mustafakemalpaşa Halkevi ve Halkodaları

Mustafakemalpaşa ilçesinde bir halkevinin açılacağı bilgisi, 1937 yılı basımı CHP 1936 İl Kongreleri isimli eserde, “*Yeni yıl içinde Mustafakemalpaşa’da Halkevi açılması işi üzerinde çalışıldığı*” ifadesi ile duyurulmuştur (C.H.P. 1936 İl Kongreleri, 1937: 99). 27 Aralık 1937’de CHP Genel Sekreterliği’ne gönderilen telgrafta 18.10.1937 gün ve 5/1071 sayıyla Gemlik ve Mustafakemalpaşa’da kütüphane, neşriyat, köycülük, spor, gösterit ve sosyal yardım komiteleri faal olmak üzere halkevi açılacağı bildirilmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.693.2.79). Olasılıkla Halkevleri’nin açılış yıldönümü olan 19 Şubat 1938’i takiben Mustafakemalpaşa Halkevi’nin açılışı gerçekleştirilmiştir. Halkevleri’nin her yıl yapılan açılış yıldönümleri ve yıldönümlerinde yapılan etkinlikleri genel merkeze bildiren yazınlardan, 25 Aralık 1940’da Mustafakemalpaşa Halkevi Başkanlığı’ndan CHP Genel Sekreterliği’ne gönderilen bildirimde “*Evimizin 25.02.1940 açılış törenine ait program*” ibaresinden Mustafakemalpaşa Halkevi’nin 25 Şubat’ta açıldığı anlaşılmaktadır.

Mustafakemalpaşa ilçe merkezindeki halkevi ile birlikte nahiye ve köylerdeki halkodaları ile de dikkat çekmektedir. Ormankadı, Voyvada, Güllüce, Demireli, Paşalar, Kumkadı, Kavaklı, Koşuboğazı, Karaorman, Tepecik, Ada, Kestelek, Ayaspaşa ve Yamanlı halkodaları bulunmaktadır. 17 Kasım 1941’de Cumhuriyet Halk Partisi Vilayet Reisliği’nden CHP Genel Sekreterliği’ne gönderilen yazıda Güllüce Nahiyesi Çeltikçi Köyü’ne bir halkodası kurulması için izin istenecektir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.273.47). 1943 CHP yayınında Çeltikçi halkodasının açıldığı belirtilmektedir (CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932–1942, Ankara, 1943: 26). 27 Ocak 1946 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Vilayet Reisliği’nden CHP Genel Sekreterliği’ne gönderilen yazıda Mustafakemalpaşa’da bina durumları incelenen Karaorman, Ada, Kestelek, Ayaspaşa ve Yamanlı’da birer halkodası açılmasının uygun görüldüğü bildirilmiş (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.693.2.18) ve sonrasında söz konusu halkodaları açılmıştır.²

Mustafakemalpaşa Halkevi’nin belirleyebildiğimiz ilk başkanı Şem’i Basmacıoğlu’dur. 1945–1946 yılları arasında Doktor Yusuf Ünsal başkanlık etmiş olup 1946 yılında Mustafakemalpaşa Halkevi Başkanı Dr. Yusuf Ünsal’ın istifası üzerine CHP idare kurulu üyelerinden Sami Dündar başkanlığa seçilmiştir (Ant Gazetesi, 21.02.1946). 1946 yılında bir kez daha değişiklik gerçekleşmiş ve Yüksek Ziraat Veli Beygirci başkan olmuştur

² Halkodalarına ait belge EK: 1’de yer almaktadır.

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA HALKEVİ'NİN
ÖRGÜTLENMESİ VE ÇALIŞMALARININ
BELGELERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

(B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.632.1.25). 1947'de başkan yine Dr. Yusuf Ünsal, 1948'de başkan Şükrü Alptekin'dir. 1950 yılında Mustafakemalpaşa Halkevi kol başkanları toplantısında Ağâh Öz başkan vekilliğine, İhsan Gök saymanlığa, Mustafa Pilevne kâtipliğe seçilmişlerdir. Mustafa Pilevne ayrıca spor kolu başkanlığını da yürütmektedir (Ant Gazetesi 31.03.1950).

Mustafakemalpaşa Halkevi'ne ait olan 1940 yılına ait belgede Halkevleri'nin kuruluşu yıldönümü dolayısıyla yapılacak törenin programı aşağıdaki şekilde verilmektedir:

1. Parti teşkilatına ait binalar ve Halkevi binası ve teşekkül binaları bayrak ve defne dalları ile süslenecektir.
2. Atatürk anıtına Parti ve Halkevi adına çelenk konulacaktır.
3. Merasim saat 15'te Gençler İdman Birliği bandosunun çalacağı İstiklâl Marşı ile başlanacaktır.
4. Genel Başkan Vekili ve Başvekilimiz Sayın Dr. Refik Saydam'ın Ankara Halkevi'nde vereceği açılış nutku radyomuzdan dinlenecektir.
5. Halkevi Çocuğu şiiri Başöğretmen Bay Şevket Yıldızıpek tarafından söylenecektir.
6. Gece Halkevi'nde muhtelif eğlencilerle fener alayı yapılacaktır.
7. Bu program davetiye yerine geçer. 22.02.1940 (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.693.2.61.)

Genel merkezin gönderdiği ve diğer Halkevleri tarafından da uygulanan program akışı çerçevesinde tören gerçekleştirilecek, burada merkezi ideolojinin duyumsatılması öncelikli amaç olacaktır.

1944 yılına ait bir belgede Halkevi binasının un fabrikasından dönüştürülerek oluşturulduğu belirtilmiştir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1681.845.1). 1944 yılında Ankara merkezden gönderilen 12.004 lira ile de binanın tadilatı yapılmıştır.³ 1944 yılında yapılan inşaat ile sinema konferans salonları ayrı bir bina olarak düzenlenmiştir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1216.38.156). Talimatname gereğince senede 12 defa ücretli bunun haricinde ücretsiz film gösterimleri burada gerçekleştirilmiştir.

Halkevi Başkanı Şem'i Basmacıoğlu tarafından; 23.10.1944 tarih ve 5/2568 numaralı genelge çerçevesinde çalışmaların başlatıldığı CHP Genel Sekreterliği'ne bildirilmiştir. Genelgedeki istemleri yerine getirmek için bir toplantı yapılmış⁴, dükkân dükkân gezilerek okuma-yazma bilmeyen işçi ve

³ Binaya ait belge ve kroki EK: 2'de yer almaktadır.

⁴ Toplantıya ait ve Halkevi üyelerini gösterir resim EK: 3'de yer almaktadır.

müstahdemler belirlenmiştir. 6 Kasım 1944 Pazartesi gecesini kaymakam başta olmak üzere davetlilerin huzurunda törenle, 177 erkek öğrenci ve 2 şube ile öğretime başlanmıştır. Kitap, defter ve kalem dağıtılmış, nüfus bilgilerine göre günlük yoklama defteri düzenlenmiş, sınıf numarası verilmiştir. Ortaokul tarih öğretmeni Behzat Avşar, öğretmenler Şevket Yıldızıpek, Hamdi Tuğrul, Huriye Tükel okuma-yazma kursu için görevlendirilmiştir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1053.1042.3.68). Bir grup öğretmen de yurt bilgisi, tarih, terbiye ve muşeret vb. konularda konferanslar vermeye başlamıştır. Kadınlar için gündüzleri verilmek üzere bir okuma-yazma kursu açılmış, 48 kursiyere kitap, defter, kalem dağıtılmıştır. Halkevi'nin ödenek yetersizliği ve katılım azlığı nedeni ve de kurslar ve halk dershaneleri şubesi olmadığından, çalışmaları köycülük şubesi yürütmektedir. Köycülük şubesinin 1944 yılı tahsisatı 150 liradır (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1053.1042.3.70) ve ödeneğin artırılması istenmektedir.

Halkevi Başkanlığı'ndan CHP Genel Sekreterliği'ne 27 Şubat 1945'te gönderilen bildirimde halkevleri bayramının hava koşulları nedeniyle evin kışlık salonunda yapıldığı iletilmektedir. 443 kişinin katıldığı toplantı, salon radyosunun çaldığı İstiklâl Marşı ile başlamıştır. Başbakan'ın söylevi dinlendikten sonra Mustafakemalpaşa Halkevi Başkanı Şem'i Basmacıoğlu halkevinin bir senelik çalışma raporunu okumuştur. Ardından yayın şubesinin ortaokul öğrencileri arasında düzenlediği şiir yarışmasına geçilmiş; 24 öğrencinin katıldığı yarışmada Aslıhan Tarlan birinci, Kamil Sevilmiş ikinci, Güzin Ediz üçüncü olmuştur. Yarışma sonrasında 58 ilkokul, 23 ortaokul öğrencisinin hazırladığı karakalem resim sergisinin açılış töreni yapılmıştır. Saat 17.30'da toplantı sona ermiş, gece evin kışlık salonunda şehir bandosunun konseri dinlenmiştir. Büyük salonun çok soğuk olması nedeniyle temsil şubesinin hazırladığı müsamere bir hafta sonraya bırakılmıştır (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.693.2.26).

16 Şubat 1945'te başlayıp, 17 Nisan 1945'te tamamlanan ve 119 öğrencinin katıldığı, 3 öğretmen tarafından verilen okuma-yazma kursu sonunda yapılan sınavda 41 öğrenci başarılı olmuş, kalan öğrencilerin bir dahaki kursa devamı kararlaştırılmıştır (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1053.1042.3.56).

Halkevi Başkanlığı'nın Haziran 1945'te CHP Genel Sekreterliği'ne göndermiş olduğu yazıda ilçede gazete yayını olmadığı, sıtma ile mücadele için konferanslara ek olarak broşür çıkarılmak istendiği belirtilmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.274.1). Ağustos 1945'te gönderilen

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA HALKEVİ'NİN
ÖRGÜTLENMESİ VE ÇALIŞMALARININ
BELGELERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

bildirimde ise Mustafakemalpaşa'nın coğrafya, sağlık ve ekonomik durumu ile ilgili bir broşür çıkarılmak istendiği iletilmiş, 28 Aralık 1945'te taslak merkeze gönderilmiştir. 15 Ocak 1946 tarihli geri bildirimde; ilçeyi anlatan eserin incelendiği resimlerin büyük olduğu ve metnin de kısaltılması gerektiği ifade edilecektir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.274.1). Olasılıkla 1953 yılında Halkevi'nin bilinen ilk başkanı olan Şem'i Basmacıoğlu tarafından yayınlanan "Mustafakemalpaşa Kılavuzu"⁵ isimli eser bu çalışmaların bir sonucudur.

Mart 1945'te genel merkeze gönderilen bildirimde okuma-yazma kurslarının daha verimli hale getirilmesi ve daha geniş bir kitleye ulaşabilmesi için 2 devre olarak kursların düzenlenmesi, öğretmenlere verilmek üzere 3 bin liranın gönderilmesi, bu organizasyon sağlandığı takdirde 2100 kişinin okuma-yazma öğrenebileceği belirtilmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1053.1042.3.36). Haziran 1945'te genel merkez tarafından Türkçe okuma-yazma kursu için 300 lira gönderilecektir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1053.1042.3.29). 1946 Martında Halkevi Başkanlığı, CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda Türkçe okuma-yazma kursu için gönderilen 300 liranın alındığını, 160 lirasının kurs öğretmenlerine, 140 lirasının öğrencilerin kitap, defter, kalem, tebeşir vs. ihtiyaçlarına harcandığını, gönderildiği bildirilen 200 liranın ise alınmadığını iletmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1053.1042.3.23).

Haziran 1945'te genel merkeze büyük salonun sandalyesiz olduğu, evde mobilya bulunmadığı ve Genel Sekreterlikçe keşfi yapılan ve vaat edilen 3 bin liranın henüz gelmediği, 3 hoparlör ile bir mikrofona, bir radyoya gereksinim olduğu bildirim yapılmaktadır (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1053.1042.3.27). Aynı istemler, 1947 Şubatında genel merkeze gönderilen bir başka bildirimde Parti'nin yüz bin liraya yakın para harcayarak ilçeye hediye ettiği binadaki salonların harap, eşya donanımının eksik olduğu, çalışmaları duyurabilmek için bir mikrofon ile üç-dört hoparlöre, ayrıca büyük bir radyoya ihtiyaç duyulduğu şeklinde belirtilmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1053.1042.3.9).

Eğitsel çalışmalarda faal olan halkevi bölgedeki tarihi mirasın korunması için girişimde bulunacak ve 22 Temmuz 1945 tarihinde Mustafakemalpaşa Halkevi Başkanlığı CHP Genel Sekreterliği'nden Lala Şahin Paşa türbesinin tamiri için 1.000 lira yardım isteyecektir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.273.2).

⁵ Şem'i Basmacıoğlu, *Mustafakemalpaşa Kılavuzu*, Yeni Ufuk Basımevi, Mustafakemalpaşa, 1953.

Eylül 1945'te halkevi tarafından, 30.08.1945 tarih ve 5/2663 sayılı genel merkezin sorgusu üzerine yazılan bildirimde, eski Arap harfleri ve yabancı dilde basılmış kitapların listesinin ekte sunulduğu, yeni Türkçe harflerle yazılmış 1248 kitabın kütüphanede mevcut olduğu ve el yazısı ile yazılmış kitap olmadığı iletilmiştir (B.C.A., Fon Kodu: 490.0.1., Yer: 953.693.2.18).⁶ Ayın Tarihi, Türk Tarihi, Umumi Tarih, Türk Sanatı, Yeni Kafkasya, Türklerin Tarihi, Fécondite gibi kitaplar listede yer almaktadır.

1947 Şubatında genel merkeze gönderilen telgrafta Halkevi'nin okuma-yazma kursu açtığı ve kursa 180 kişinin devam ettiği bildirilmekte, her yıl olduğu gibi bu yılda genel merkezin yardımı talep edilmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490.0., Yer: 1053.1042.3.8).

Mart 1947'de Halkevi Başkanı Dr. Yusuf Ünsal imzası ile CHP Genel Sekreterliği'ne, Temsil Komitesi'nin 20 günde bir gösteri düzenlediği ancak piyeslerin kadın oyunculu olması ve bölgede oyunlarda yer alacak kadınların bulunmaması nedeniyle sıkıntı yaşandığı iletilmektedir. Sorunu aşabilmek için Genel Sekreterlikten kadın oyuncusuz piyeslerin gönderilmesi istenmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490.0., Yer: 1053.1042.3.6). Kadınların oyuncu olarak katılımı olmadığı belirtilmiştir, büyük bir katılım söz konusu değildir ancak Ek: 6'da Mustafakemalpaşa Halkevi Temsil Şubesi'ne ait fotoğrafta kadınların oyunlara, bu bağlamda sosyo-kültürel hayata katılımını saptamak olasıdır.

Mustafakemalpaşa Halkevi'ne bağlı özellikle Demireli ve Çeltikçi halkodalarının çalışmaları ve arşiv kayıtlarında bulunan Tepecik halkodası kütüphane verileri⁷, bölgedeki sosyo-kültürel etkileri ve dönüşümü görebilmek açısından ilginçtir. 1947 yılında Mustafa Kemal Paşa ilçesi Lalaşahin bucağına bağlı olan Demireli Halkodası birisi 5, diğeri 70 kişi alan 2 odalı bir binada çalışmaktadır. 1288 yılında inşa, 1939'da tamir edilen ahşap bina, merkezin gönderdiği plana uygun olmayıp, Parti'ye tapulu değildir, köyün malı olarak geçmektedir. 120 kitabı olan Oda'nın kitap dolabı ve ayrı bir okuma salonu yoktur. Gaz lambası ile aydınlatılan, saç soba ile ısıtılan binada 32 sandalye, 5 masa ve oturma sıraları vardır. Oda'nın kendi mülkünde radyo, gramofon, çalgı ve spor aletleri bulunmamaktadır. Halkodası'nın bütçesi ise 700 liradır.

Temmuz-Aralık ayları arasında kapsayan ikinci altı aylık çalışma raporuna göre; 51 erkek üyesi olan Oda'ya kayıtlı kadın üye mevcut değildir. Oda'nın

⁶ Söz konusu liste EK: 4'de yer almaktadır.

⁷ EK: 5'de Tepecik Köyü kütüphanesindeki kitaplar yer almaktadır.

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA HALKEVİ'NİN
ÖRGÜTLENMESİ VE ÇALIŞMALARININ
BELGELERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

başkanı İbrahim Olcay olup mesleği çiftçi, öğrenim durumu ilk mektep olarak geçmektedir. Raporda; idare kurulunun altı ay içinde 14 toplantı yaptığı, halkın Oda'ya geldiği ve toplu konuşmalar yapıldığı, radyo dinlendiği belirtilmektedir. Sadece 1 tanesi ciltli 131 kitabın bulunduğu, satın alınma değil, armağan edilen kitaplarla kütüphane oluşturulduğu ifade edilmektedir. CHP Lalaşahin örgütü, İsmail Yavuz ve Mustafa Özdemir aracılığı ile Ülkü Mecmuası, Son Telgraf, Köye Doğru Mecmuası gelmektedir. Altı ayda 715 kişi dergi ve kitapları okumuştur.

Öğretmen Mustafa Özdemir tarafından verilen Türkçe okuma-yazma kursuna 32 kişi katılmıştır. Orta oyunu, piyes gösterimi yapılamamıştır. Sazlar, türküler, oyunlar vardır, özellikle milli bayramların coşku ile kutlandığı, Oda'nın açılış yıl dönümünün kutlamasının yapıldığı, nişan, nikâh ve düğünlerin Oda'da yapıldığı belirtilmektedir. Ayrıca ağaç dikme günü organize edilmiştir (B.C.A., Tarih: 8 Mayıs 1947, Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.275.1).

Mustafakemalpaşa Güllüce Bucağı (Nahiyesi)'ne bağlı olan Çeltikçi Köyü'ndeki halkodasının başkanı Mustafa Görgülü olup çiftçilik yapmaktadır. 1320 yılında yapılmış olan eski köy okulu ve köyün ortak malı olan ahşap binada çalışılmaktadır. 1 odalı, 110 kişilik binada 110 sandalye, 15 masa, 1 kitap dolabı, 272 kitap bulunmaktadır. Ayrı bir okuma salonu ve oturma odası, radyo, gramofon, çalgı aleti, spor aleti mevcut değildir. Aydınlatma 7 numaralı lamba, ısıtma gaz sobası ile yapılmaktadır. 1946 yılından devreden 395 lira, 1947 yılına ait 1.000 lira ile 1.395 liralık bütçesi bulunmaktadır (B.C.A., Tarih:15 Mayıs 1947, Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.273.2).

Şubat 1948'de 1945 yılından itibaren başlatılan girişimlerin sonucunda Lalaşahinpaşa türbesinin bakımı çalışmaları başlatılacaktır (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.0., Yer: 1067.1093.1).

1948 yılı ikinci Temmuz-Aralık ayları arasını kapsayan ikinci altı aylık çalışma raporunda kayıtlı 90 üye bulunmaktadır. Başkan Mustafa Görgülü olup, Hasan Taşkın, Kadir Yılmaz, Emrullah Turhan, Halit Turhan, Ahmet Ulu, Kazım Mutlu diğer idare kurulu üyeleridir. Bunlardan, Halit Torun ve Kazım Mutlu ortaokul diğerleri ilkokul mezunudur.

Köyde halk sazı çalanlar bulunmakta, başta Aydın zeybeği olmak üzere milli oyunlar oynanmaktadır. Altı ay içinde iki güreş turnuvası ile altı sürecek avı düzenlenmiştir. Sosyal yardım olarak şark göçmenlerine sevk yardımı yapılmış, 20 nikâh töreni gerçekleştirilmiştir. 150 kişilik okuma odasında 75

ciltli, 100 ciltli, 82 Arap harfli kitap bulunmaktadır. 40 kişi kitap okumuş, 40 kişi Türkçe okuma-yazma kursuna katılmış, bunlardan 30'u belge almıştır. Yarım Osman ve Köy Hocası piyesleri sergilenmiştir. Merkezden bir radyo ile halkodasının yeniden inşası istenmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490..01., Yer: 829.275.1).

CHP Genel Sekreterliği'nin gözetiminde faaliyetlerini sürdüren halkevlerine merkezden yapılan destekler etkinliklerin ve giderlerin karşılanmasında yardımcı olmaktadır. Ancak 1946 sonrasında DP'nin kuruluşu ve çok partili yaşama geçişin etkileri, CHP'nin belediye başkanlıklarını DP'ye devrettiği yerleşim alanlarında hissedilmektedir. Özellikle halkevlerinin CHP'ye organik şekilde bağlı olması halkevlerine destekleri azaltmakta, evlerde ekonomik sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda ki görüşler Mustafakemalpaşa Halkevi ile ilgili yazışmalara da yansımaktadır. 28 Temmuz 1948'de Mustafakemalpaşa Halkevi tarafından CHP Genel Sekreterliği'ne yazılan bildirimde halkevine desteğin azaldığı, çalışmaların gerilediği iletilmekte ve destek yapılması istenmektedir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1682.848.1).⁸

17 Şubat 1949'da Bursa bölgesini ziyaret eden CHP Bursa bölgesi müfettişi Kars milletvekili Şehabettin Karacan Mustafakemalpaşa Halkevi ile ilgili bir rapor düzenleyecektir. Karacan raporda; büyük bir özveri ile çalışan halkevi başkanı ve üyelerinin bulunduğunu fakat maddi yetersizlik nedeniyle verimli bir şekilde çalışmadığını belirtmektedir. Halkevi'nin yıllık geliri; bir sinemacıya kiraya verilmiş olan halkevi salonundan bir yıllık 2500 lira, kiraya verilen eski binadan yıllık 590 lira, belediyenin yardımı olarak 500 lira, halkevinin kendi girişimleri ile topladığı 40 lira, toplamda 4690 liradır. Yıllık gideri; hem partinin hem de halkevinin yazı işlerini yürüten kâtime 1800 lira, kütüphane memuruna 600 lira, odacıya 800 lira olmak üzere, toplamda 2880 liradır. Belediye yardımı elektrik giderlerine harcandığından halkevine 250 lira kalmaktadır. Halkevi'nin çalışmalarını yapabilmesi için 1500 lira yardım yapılmasının uygun olacağı belirtilmektedir. Nisan 1949'da genel merkez tarafından Halkevi'nin genel ihtiyaçları için 1500 lira gönderilecektir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0., Yer: 1682.848.1).

Halkevlerinde denetim ve desteklemenin göstergelerinden birisi Haziran 1949'da Karaorman Halkodası'nın Ankara merkeze bildirimidir. Masraf

⁸ EK 7'de konu ile ilgili yazışma örnekleri yer almaktadır.

bütçesine koyulan 350 tl için merkezden istenen onamadır (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1481.45.1).

Halkevi tarafından 27 Aralık 1949 gün ve 7/3173 sayılı genelge üzerine yetişkinler için bir okuma-yazma kursu açılacaktır. Kursu Balibey İlkokulu başöğretmeni Mustafa Nuri Tüz yürütmekte olup 40 öğrencinin alfabe, defter ve kalemlerinin temini için yardım talep edilmektedir. 1950 Martında CHP Genel Sekreterliği, Bursa CHP İl İdare Kurulu ve Mustafakemalpaşa Halkevi Başkanlığı arasındaki yazışmalar sonunda Türkçe okuma ve yazma kursuna ait öğretmen ücreti ve kurs masrafı olan 200 liralık ödenek gönderilecektir (B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.5). Genel merkezin desteği ile çalışmalara devam edilmiş fakat 1951 yılında bütün halkevleri ile birlikte Mustafakemalpaşa Halkevi de kapatılmıştır.

Sonuç

Son söz olarak, arşiv kayıtlarına dayanarak belirlediğimiz Mustafakemalpaşa ilçe merkezi ile nahiyeleri ve köylerindeki halkevi ve halkodalarının temsil ve eğitsel çalışmalarla bölgenin dönüşümüne etki etme amacını gözlemlemek olasıdır. Ancak veriler ışığında özellikle maddi yetersizliklerin çalışmaları yavaşlattığını söylemek gerekmektedir. Bursa Merkez Halkevi'nde yapılan ilgi çekici çalışmalar ve çevrede görülen sosyo-kültürel değişimi yansıtan veriler, yeni rejimin ve değerlerinin izdüşümleri buradaki halkevi ve odaları tarafından kısıtlı oranlarda gerçekleşmiştir. Verdiğimiz örnekler, devrimin toplumsallaşması ve yeni kültürel normların yerleştirilmesi bağlamında merkezden gelen yönlendirmelerle bazı çalışmalar yapılmakla birlikte, yerel olanaklarla etkinliklerin gerçekleştirildiği ve yerel özelliklerin ön plana çıktığını yansıtmaktadır. Bu açıdan halkevleri ve halkodaları yerel tarih incelemeleri ve kültür çalışmaları bakımından ayrı bir yere sahip olmaktadır.

Mustafakemalpaşa'da kadınların sosyal yaşama girişlerini kolaylaştıran, okuma-yazma öğrenmelerini hızlandıran etkileri kadın haklarının gelişimi için bir ölçektir. Kadın ve erkeklerin birlikte hayat içinde yer almaları olgusu toplumsal bütünleşme ve erkek bireylerin modernleşmesi için başka bir önemi yansıtmaktadır. Ayrıca aktarılan bilgiler, eğitim, toplumsal değişim ekonomik girişimlerin çeşitlenmesi, daha bilinçli yatırımların yapılması, özellikle de zirai açıdan ilçede büyümenin yaşanmasını sağlayan etkilerden birisi olmuştur. Sinema, tiyatro, müzik gibi etkinlikler Mustafakemalpaşa ilçesinin çehresini değiştiren bir başka olgudur. Halkevi binası ve çevresinde büyüyen imar faaliyetleri nicel olarak da Mustafakemalpaşa'nın değişimini yaratacaktır. Bu bağlamda bugünkü modernleşen ve gelişen

Mustafakemalpaşa'nın ortaya çıkmasında halkevi ve halkodaları tarihî bir sorumluluğa sahip görülmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.273.2.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.273.47.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.274.1.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 829.275.1.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.693.2.18.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.632.1.25.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.693.2.26.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.693.2.79.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 953.693.2.61.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.9.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.5.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.6.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.8.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.23.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.27.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.29.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.56.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.68.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1053.1042.3.70.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1067.1093.1.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1216.38.156.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1481.45.1.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1681.845.1.
B.C.A., Fon Kodu: 490..0.1., Yer: 1682.848.1.

Gazete

- Ant Gazetesi*, 21.02.1946.
Ant Gazetesi, 31.03.1950.

Kitaplar

- CHP 1936 İl Kongreleri*, 1937.
CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932–1942, Ankara, 1943.

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA HALKEVİ'NİN
ÖRGÜTLENMESİ VE ÇALIŞMALARININ
BELGELERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

BASMACIOĞLU Şem'i, *Mustafakemalpaşa Kılavuzu*, Yeni Ufuk Basımevi,
Mustafakemalpaşa, 1953.

ERSEVİNÇ Mine, *Bursa Halkevi ve Uludağ Dergisi*, Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi
Yayıını, Bursa, 2011.

Mine ERSEVİNÇ

EKLER

Ek:1

Cumhuriyet Halk Partisi
Vilâyet Reklamı
BURSA
Sayı : 24

Keyfiyetli

C. H. P. Genel Sekreterliği
41051 17 Ocak 1946
Eki:

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P. Genel Sekreterliğine
AN K A R A

2325

27-12-945 tarihli ve 473 sayılı
yazımıza ek :

M.Kemalpaşada, bina durumları incelenen
Karaorman, Ada, Kestelek, Ayaspaşa, Yamanlıda birer
Halkodası açılması uygun görülmüş ve fişleri bağlı
olarak takdim kılınmıştır. Saygılarımı arz ederim.

12-1-1946

C.H.P.
İl İdare Kurulu Başkanı
Durmuş Erginsoy

Bakılması :
5 Fiş

17-I-1946

Muameleat 9.

18-I-1946

Fişler gelmiş, dosyasına
18.1.1946

08.01.2024 tarih ve 97024 sayılı OLUR ile GİZLİLİĞİ KALDIRILDI

18

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA HALKEVİ'NİN
ÖRGÜTLENMESİ VE ÇALIŞMALARININ
BELGELERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ek:2

Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

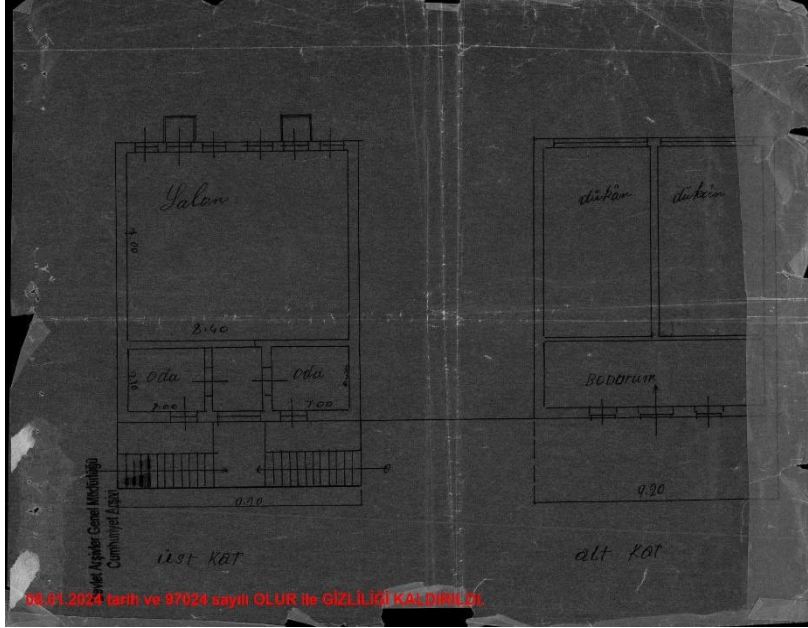
M. Kemal Paşa kazası

1- Fırka binası vardır .
2- Fırkanın mali değildir . belediyenindir . ücretsiz oturulmaktadır .
B- İki odası vardır . ölçü cetveli bağlıdır .
C- Salonu vardır . mahalli ihtimallara kâfidir .
D- Altında İki dükkân ve küçük bir bodrum vardır .
2- Halkevi binası ve halkevi yoktur .
A)
B)
C) yoktur .
3- yoktur .

82

08.01.2024 tarih ve 97024 sayılı OLUR ile GİZLİLİĞİ KALDIRILDI.

Ek:3

Ek:4

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA HALKEVİ'NİN
ÖRGÜTLENMESİ VE ÇALIŞMALARININ
BELGELERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ek:5

M.Kemalpaşa halkevi Kütüphanesinde mevcut eski harflarla
basılmış eser,tarih ve mecmuaların miktarını gösterir listedir .

Citladedi:	Kitap ve ya mecmuanın adı:	basıldığı yer,	basıldığı Ta.	Müellifinin adı.
4	Aydın tarihi	Ankara	1928	matbuad U.Md.
2	Türk İhtakları Kurultayı	"	1927	mecmuâ.
4	Türk yurdu	"	1940	" " "
1	Maarif Vekâleti mecmuası	"	1926	" " "
2	Hava edebiyatı	"	1927	T.H.K.
6	Türklerin tarihi	Istanbul	1923	Ceviren Hüseyin çahit.
5	Türk tarihi	"	1925	Rıza nur
1	Umumi tarih	"	1928	Ahmet refik
1	Tarih ve muharrir	"	1329	Ahmet Rasim
2	Türk san'atı	"	1928	Celal esat .
1	Azeri Türk	"	1928	Mecmuâ.
1	Yeni kafkasya	"	1341	" "
30	yekûn .			22

Kayıtlara uygundur .
Halkevi başkanı

M.Kemalpaşa Halkevi Kütüphanesinde mevcut yabancı dillerle basılmış
kitapların listesi.

Müellifi	Kitabın adı	Basıldığı yer :	basıldığı tarih	düşünceler
C.E.Eckersley	Brighter english	Ankara Yenisehir	1941	1 cilt
Emile Zola	Fécondite	Paris	Yoktu	3 " "
C.E.eckersley	Essential english	Londra	1941	1 " "
Langue Turque	Méthode D'analyse:	İstanbul	1937	1 " "

DEVLET ZAVANLI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kayıtlara uygundur .
Halkevi başkanı

Mine ERSEVİNÇ

Ek: 6

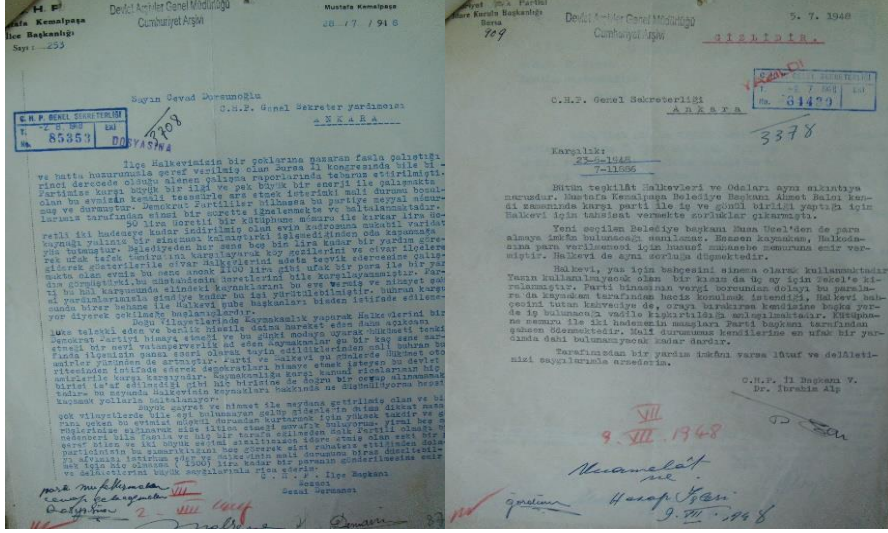
MINE ERSEVİNÇ'İN YAZDICI VE YAYINCI ADLARI		MINE ERSEVİNÇ'İN YAZDICI VE YAYINCI ADLARI		MINE ERSEVİNÇ'İN YAZDICI VE YAYINCI ADLARI	
Sıra No	Yazdırıcı / Yayıncı Adı	Sıra No	Yazdırıcı / Yayıncı Adı	Sıra No	Yazdırıcı / Yayıncı Adı
1	...	1	...	1	...
2	...	2	...	2	...
3	...	3	...	3	...
4	...	4	...	4	...
5	...	5	...	5	...
6	...	6	...	6	...
7	...	7	...	7	...
8	...	8	...	8	...
9	...	9	...	9	...
10	...	10	...	10	...
11	...	11	...	11	...
12	...	12	...	12	...
13	...	13	...	13	...
14	...	14	...	14	...
15	...	15	...	15	...
16	...	16	...	16	...
17	...	17	...	17	...
18	...	18	...	18	...
19	...	19	...	19	...
20	...	20	...	20	...
21	...	21	...	21	...
22	...	22	...	22	...
23	...	23	...	23	...
24	...	24	...	24	...
25	...	25	...	25	...
26	...	26	...	26	...
27	...	27	...	27	...
28	...	28	...	28	...
29	...	29	...	29	...
30	...	30	...	30	...
31	...	31	...	31	...
32	...	32	...	32	...
33	...	33	...	33	...
34	...	34	...	34	...
35	...	35	...	35	...
36	...	36	...	36	...
37	...	37	...	37	...
38	...	38	...	38	...
39	...	39	...	39	...
40	...	40	...	40	...
41	...	41	...	41	...
42	...	42	...	42	...
43	...	43	...	43	...
44	...	44	...	44	...
45	...	45	...	45	...
46	...	46	...	46	...
47	...	47	...	47	...
48	...	48	...	48	...
49	...	49	...	49	...
50	...	50	...	50	...
51	...	51	...	51	...
52	...	52	...	52	...
53	...	53	...	53	...
54	...	54	...	54	...
55	...	55	...	55	...
56	...	56	...	56	...
57	...	57	...	57	...
58	...	58	...	58	...
59	...	59	...	59	...
60	...	60	...	60	...
61	...	61	...	61	...
62	...	62	...	62	...
63	...	63	...	63	...
64	...	64	...	64	...
65	...	65	...	65	...
66	...	66	...	66	...
67	...	67	...	67	...
68	...	68	...	68	...
69	...	69	...	69	...
70	...	70	...	70	...
71	...	71	...	71	...
72	...	72	...	72	...
73	...	73	...	73	...
74	...	74	...	74	...
75	...	75	...	75	...
76	...	76	...	76	...
77	...	77	...	77	...
78	...	78	...	78	...
79	...	79	...	79	...
80	...	80	...	80	...
81	...	81	...	81	...
82	...	82	...	82	...
83	...	83	...	83	...
84	...	84	...	84	...
85	...	85	...	85	...
86	...	86	...	86	...
87	...	87	...	87	...
88	...	88	...	88	...
89	...	89	...	89	...
90	...	90	...	90	...
91	...	91	...	91	...
92	...	92	...	92	...
93	...	93	...	93	...
94	...	94	...	94	...
95	...	95	...	95	...
96	...	96	...	96	...
97	...	97	...	97	...
98	...	98	...	98	...
99	...	99	...	99	...
100	...	100	...	100	...

Ek: 7

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA HALKEVİNİN
ÖRGÜTLERİ VE ÇALIŞMALARININ
BELGELERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ek:8

Ek:9

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ
No: 108044
YAZI NO: 108044
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
Ankara

C. H. P. Genel Sekreterliği Yüksek Katına

Bütçe yılı :	1950
Bölümü :	4
Maddesi :	1.8
Terhisi :	
Tutarı :	200 Lira --- Kuruş

Yalnız --- İkiyüz --- Lira --- Kuruştur.

Para ödenecek mukam ve
ya şahsın öz ve soy adı : C.H.P. İl İdare Kurulu Başkanlığına

Gideceği yer ve adresi : Bursa

Niçin gönderildiği : Mustafa Kemalpaşa halkevinin açtığı türkçe oku-
ma ve yazma kursuna ait öğretmen ücreti ile kurs masrafları olarak

Yukarıda yazılı
ödenmesi için I. Büroya havalesine yüksek tenzip ve mitsadelerinin saygılarını
dilerim
17/3/1950

Uygun
I. Büroya
17/3/1950

C.H.P. GENEL SEKRETERİ
Konya Milletvekili

13505

3